

| Titulació                | Tipus | Curs |
|--------------------------|-------|------|
| Arqueologia              | OP    | 4    |
| Ciències de l'Antiguitat | OP    | 3    |
| Ciències de l'Antiguitat | OP    | 4    |

## Professor/a de contacte

Nom : Nuria Romaní Sala

Correu electrònic : [nuria.romani@uab.cat](mailto:nuria.romani@uab.cat)

## Equip docent

Nuria Romaní Sala

## Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

## Prerequisits

No hi ha prerequisits.

## Objectius

L'objectiu de l'assignatura és oferir una visió de conjunt aprofundida d'alguns aspectes de l'arqueologia del món romà, agafant com a element articulador la ciutat i l'urbanisme. Combinant diferents recursos i dades (fonts escrites de diversos tipus, iconografia), però priorititzant aquelles arqueològiques, ens aproximarem de manera diacrònica a l'origen urbà de la pròpia ciutat de Roma (s. IX-VI aC) i els processos d'urbanització i l'expansió del fenomen urbà a Itàlia (s. V-I aC). Finalment, es tractaran de manera monogràfica els espais més emblemàtics de la ciutat romana imperial (el fòrum, els mercats, els carrers i els seus serveis, les termes), per tal de conèixer com es va desenvolupar la seva arquitectura i organització al llarg del temps.

## Resultats d'aprenentatge

1. Expressar-se eficaçment aplicant els procediments argumentatius i textuais en els textos formals i científics
2. Fer presentacions orals utilitzant un vocabulari i un estil acadèmics adequats.
3. Identificar el context en què s'inscriuen els processos històrics.
4. Identificar els mètodes propis de l'arqueologia i la seva relació amb l'anàlisi històrica.
5. Utilitzar el vocabulari tècnic específic i d'interpretació de la disciplina.
6. Reconèixer la importància de controlar la qualitat dels resultats del treball i de la seva presentació.

7. Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi a la resolució de problemes relatius al camp d'estudi propi.
8. Localitzar la informació en la bibliografia secundària de referència.
9. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa.
10. Fer servir la terminologia adequada en la construcció d'un text acadèmic.
11. Transmetre els resultats de la recerca arqueològica i comunicar conclusions, de manera clara, tant oralment com per escrit, a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
12. Presentar treballs en formats ajustats a les demandes i els estils personals, tant individuals com en grup petit.
13. Utilitzar tant eines informàtiques bàsiques (per exemple, processadors de textos o bases de dades) com programes especialitzats necessaris en la pràctica professional.
14. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística.
15. Dominar en el grau necessari els idiomes rellevants per a la pràctica professional.
16. Aplicar les tècniques i els instruments d'anàlisi adequats als casos d'estudi.
17. Dominar l'estructura diacrònica general del passat.
18. Dominar la història universal de l'antiguitat.
19. Dominar i identificar la història de l'entorn immediat.
20. Identificar els mètodes propis de l'arqueologia i la seva relació amb l'anàlisi històrica.
21. Transmetre els resultats de la recerca arqueològica i comunicar conclusions, de manera clara, tant oralment com per escrit, a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

## Continguts

### 1. Arqueologia dels orígens de Roma

#### 1.1 La topografia natural de Roma i els primers assentaments

#### 1.2 Els processos formatius de la ciutat entorn al segle VIII aC

#### 1.3 La monarquia llatino-sabina del segle VII aC: entre l'arqueologia i la tradició

#### 1.4 Tarquini Prisc i l'inici de la monarquia etrusca

#### 1.5 El període servià: reformes i consolidació

#### 1.6 Tarquini el Superb i l'esplendor del registre arqueològic

### 2. L'expansió colonial de Roma a Itàlia i la constitució dels primers models de la ciutat romana

#### 2.1 Les *Coloniae Latinae*

#### 2.2 Les *Coloniae civium Romanorum*

#### 2.3 El segle II aC i la crisi del model colonial

#### 2.4 Consolidació urbana a la Itàlia tardorepublicana

### 3. La ciutat i els seus components en època imperial romana

#### 3.1 El fòrum i els seus edificis públics: *basilica*, criptopòrtics

#### 3.2 Els *macella*

#### 3.3 Els carrers i els serveis públics

### 3.4 L'energia i els sistemes d'elevació de l'aigua

4. L'arqueologia com a font per a l'estudi de l'economia i la tecnologia, de la societat i de la ideologia al món antic. Alguns exemples

4.1 L'arqueologia del territori. La centuriació. Vil·les i explotació agrària

4.2 L'arqueologia de l'artesanat

4.3 L'arqueologia de l'aigua

4.4 L'arqueologia funerària

4.5 El poder de les imatges. Les imatges enteses com a mitjà de comunicació social

### Activitats formatives i Metodologia

| Títol               | Hores | ECTS | Resultats d'aprenentatge                     |
|---------------------|-------|------|----------------------------------------------|
| Activitats a l'aula | 40    | 1,6  | 5, 6, 11, 12, 18                             |
| Treball en equip    | 38    | 1,52 | 1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19 |
| Activitat autònoma  | 46    | 1,84 | 3, 5, 6, 7, 11, 12, 14                       |

1. Activitats a l'aula: classes magistrals (exposicions amb suport de presentacions de power point) i eventualment discussions a classe sobre els temes tractats i la bibliografia treballada.

2. Treball en grup: cada alumne participarà en un treball d'equip (2-3 persones) que se centrarà, a partir de la bibliografia, en un aspecte relacionat amb l'arqueologia romana no tractat específicament a classe (es podrà escollir, entre d'altres, algun dels temes de l'apartat 4 del programa de continguts de l'assignatura). L'objectiu del treball serà analitzar el coneixement que les fonts històriques aporten del tema escollit i analitzar com l'arqueologia ha enriquit el coneixement temàtica en qüestió.

Amb el resultat d'aquest treball cada equip prepararà una sessió d'uns 20 minuts, que s'exposarà en una presentació oral a l'aula (es podrà utilitzar PowerPoint o altres mitjans audiovisuals de suport).

3. Activitat Autònoma. Es proporciona una bibliografia seleccionada sobre els temes del programa que ha de servir a l'alumne per consolidar el coneixement sobre el contingut de l'assignatura i eventualment ampliar les exposicions fetes a classe.

Es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè l'alumnat completi les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

### Avaluació

#### Activitats d'avaluació continuada

| Títol | Pes | Hores | ECTS | Resultats d'aprenentatge |
|-------|-----|-------|------|--------------------------|
|       |     |       |      |                          |

|                         |     |    |      |                                                      |
|-------------------------|-----|----|------|------------------------------------------------------|
| Prova teòrica: examen 1 | 35% | 3  | 0,12 | 1, 3, 4, 5, 10, 11, 14, 17, 18, 20, 21               |
| Treball en grup         | 30% | 20 | 0,8  | 1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 21 |
| Prova teòrica: examen 2 | 35% | 3  | 0,12 | 1, 3, 4, 5, 10, 11, 14, 17, 18, 20                   |

## AVALUACIÓ CONTINUADA

### **Activitats d'avaluació**

Les competències d'aquesta assignatura seran avaluades mitjançant: 2 exàmens, realització i presentacions públiques de treballs en equip i el treballs individuals (optatiu).

El Les competències d'aquesta assignatura seran avaluades mitjançant: 2 exàmens i la realització i presentacions públiques del treball en grup.

El sistema d'avaluació s'organitza en 2 mòduls obligatoris, cadascun dels quals té assignat un pes específic en l'avaluació final:

- Mòdul de proves escrites: es faran dues proves escrites, una corresponent a l'apartat 1 i 2 del programa i l'altra corresponent a l'apartat 3. El pes global d'aquest mòdul serà del 70%, 35% per cada examen.
- Mòdul de realització i presentació del treball en equip. El pes global d'aquest mòdul serà del 30%.

La programació de les proves d'avaluació no es podrà modificar (tret de casos excepcionals justificats, marcats per la normativa genèrica de la facultat). L'estudiant Erasmus que demani avançar un examen ha de presentar a la professora un document escrit de la seva universitat d'origen que justifiqui la seva sol·licitud.

### **Condicions d'avaluació**

Si el professorat té més d'un 30% de les activitats avaluables (exercicis, proves, etc.), l'estudiant serà qualificat en l'escala de suspens fins a excel·lent (MH), d'acord amb els percentatges esmentats anteriorment. Si, en canvi, no s'ha presentat un mínim del 30% de les activitats avaluables, l'assignatura es considerarà "No avaluable".

Si en els exàmens parcials no s'ha obtingut una nota de 5, caldrà presentar-se obligatòriament a recuperació.

Per estar en condicions de superar l'assignatura (aprobat-MH), l'estudiant, com a mínim, haurà de:

- Haver obtingut una qualificació de 5 en les dues proves escrites
- Haver realitzat el treball escrit i la seva presentació oral

En cas que la suma de la ponderació de les qualificacions fos 5 o superior, però no s'acomplís algun dels requisits esmentats, l'estudiant serà qualificat amb un 4,5 (suspès) i l'assignatura es considerarà no superada.

### **Procediment de revisió de les qualificacions**

Un cop finalitzada cada activitat avaluativa, la professora informará l'alumnat, via moodle, del procediment i la data de revisió de les qualificacions.

### **Procediment de recuperació**

La recuperació de les activitats avaluables teòriques es farà el dia i hora assignats des de Deganat.

Es necessari recuperar totes aquelles activitats avaluables de les que no s'hagi assolit l'aprobat (5).

### **Plagi**

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat (còpia, plagi de dades, ús no autoritzat de la IA) que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

En aquesta assignatura, no es permet l'ús de tecnologies d'Intel·ligència Artificial (IA) en cap de les seves fases. Qualsevol treball que inclogui fragments generats amb IA serà considerat una falta d'honestedat acadèmica i comporta que l'activitat s'avalui amb un 0 i no es pugui recuperar, o sancions majors en casos de gravetat.

## AVALUACIÓ ÚNICA

### **Activitats d'avaluació**

En el cas que s'opti per la modalitat d'avaluació única, les competències d'aquesta assignatura seran avaluades mitjançant: 1 examen, i la realització d'un treball individual.

El sistema d'avaluació única s'organitza en 2 mòduls obligatoris, cadascun dels quals té assignat un pes específic en l'avaluació final:

- Mòdul de prova escrita: es farà una prova de desenvolupament teòric, que inclourà tot el contingut docent de l'assignatura. El pes global d'aquest mòdul serà del 70%.
- Mòdul de realització del treball individual. El pes global d'aquest mòdul serà del 30%.

### **Procediment de recuperació**

S'aplicarà el mateix sistema de recuperació que per l'avaluació continuada.

## Bibliografia

BIBLIOGRAFIA GENERAL. Selecció (obres generals i clàssiques de consulta)

*Princeps etruscs. Entre Orient i Occident.* Fundació "La Caixa". Barcelona, 2008.

*Les thermes romains.* Actes de la table ronde (Rome, 1988).Ecole française de Rome, 1991

ADAM, Jean-Pierre; *La construction romaine. Matériaux et techniques.* Paris, 1984.

BALTY, Jean-Charles; *Curia ordinis. Recherches d'architecture et d'urbanisme antique sur les curies provinciales du monde romain.* Bruxelles, 1991.

BIANCHI BANDINELLI, Ranuccio; *Roma. Centro del poder.* Madrid, 1970 (reeditat diverses vegades).

BIANCHI BANDINELLI, Ranuccio; *Roma: El fin del arte antiguo.* Madrid, 1971 (reeditat diverses vegades).

CAGNAT, René ; CHAPOT, Victor; *Manuel d'archéologie romaine.* 2 vols., Paris 1916-1920.

CARANDINI, Andrea; RICCI, Andreina (eds.); *Settefinestre. Una villa schiavistica nell'Etruria romana.* 3 vols. Modena, 1985.

CARANDINI, Andrea; *Schiavi in Italia. Gli strumenti pensanti dei Romani fra tarda Repubblica e medio Impero.* Roma, 1988.

CLAVEL-LEVEQUE, Monique; Almudena OREJAS; *Atlas historique des cadastres d'Europe II.* Luxembourg (Office de publications officiels des Communautés européennes), 2002.

COARELLI, Filippo; *Roma. Guide archeologiche Laterza.* Roma, 1985

CREMA, Luigi; *Architettura romana*. Enciclopedia classica, XII. Torino, 1959.

CREMA, Luigi; "L'architettura romana nell'età della repubblica" *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, I, 4, Berlin, 1973, p. 633-660.

DARENBERG, Charles; SAGLIO, Edmond; POTTIER, Edmond (eds.); *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines d'après les textes et les monuments*. 5 vols., Paris, 1877-1919.

DE ALBENTIS, Emidio; *La casa dei romani*. Milano, 1990.

GARCIA Y BELLIDO, Antonio; *Arte romano*. Madrid, 1972.

GOLVIN, Jean Claude; *L'ampitheatre romain. Essai sur la théorisation de sa forme et ses fonctions*. Paris, 1988.

GRENIER, Albert; *Manuel d'archéologie gallo-romaine*. 4 vols., Paris, 1931-1960.

GROS, Pierre; *Architecture et société à Rome et en Italie centromeridionale aux deux derniers siècles de la République*. Col. Latomus. Bruxelles, 1978 (Edició italiana: Roma, 1987).

GROS, Pierre; *L'architecture romaine, du début du IIIe. Siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire. 1. Les monuments publics*. Paris, 1996.

GROS, Pierre; *L'architecture romaine, du début du IIIe. Siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire. 2. Maisons, palais, villas et tombeaux*. Paris, 2001.

JOHNSTON, David E. *Roman villas*. Aylesbury, 1979.

LUGLI, Giuseppe; *La tecnica edilizia romana*. Roma, 1957.

KRAUTHEIMER, Richard; *Early Christian and Byzantine Architecture*. Harmondsworth, 1965.

MIELSCH, Harald; *La villa romana*. Munic, 1987 (ed. alem.). (Ed. ital.: Florencia, 1990).

NIELSEN, Inge; *Thermae balnea. The Architecture and Cultural History of Roman Public Baths*. Aarhus (Dinamarca), 1990.

TCHERNIA, André; *Le vin de l'Italie romaine*. École Française de Rome. Roma, 1986.

TCHERNIA, André; *Les Romains et le commerce*. Naples, 2001

TORELLI, Mario; "Edilizia pubblica in Italia centrale tra guerra sociale ed età augustea. Ideologie e classi sociali". *Les bourgeoisies municipales italiennes aux 2. et 1. siècles av. J.C.* (Napoli, 1981). Paris, 1983, p. 241-250.

VON HESBERG, Henner; *Monumenta. I sepolcri romani e la loro architettura*. Milano, 1992.

ZANKER, Paul; *Pompei. Società, immagini urbane e forme dell'abitare*. Roma, 1993.

ZANKER, Paul; *Augusto y el poder de las imágenes*. Alianza Editorial, 1992

ZANKER, Paul; *Un arte per l'Impero. Funzione e intenzione delle immagini nel mondo romano*. Milano, 2002

## BIBLIOGRAFIA ESPECÍFICA

### 1. Arqueologia dels orígens de Roma

Alessandri, L. (2013b). *Latium Vetus in the Bronze Age and Early Iron Age/Il Latium Vetus nell'età del Bronzo e nella prima età del Ferro*. Col. BAR International Series Arcehopress. Oxford

[https://www.academia.edu/5212742/Latium\\_Vetus\\_in\\_the\\_Bronze\\_Age\\_and\\_Early\\_Iron\\_Age\\_II\\_Latium\\_vetus\\_ne](https://www.academia.edu/5212742/Latium_Vetus_in_the_Bronze_Age_and_Early_Iron_Age_II_Latium_vetus_ne)  
 , Especialment «3.192-Roma, Roma», p. 369-390 <https://www.academia.edu/5212222/Roma>

Carafa, P. (2000). «I contesti archeologici dell'età romulea e della prima età regia» a Carandini, A. (ed.) *Roma. Romolo, Remo e la fondazione della città (catàleg de l'exposició. Roma, Museo Nazionale Terme di Diocleziano, 8 de juny al 29 d'octubre del 2000)*. Electa Milano; Roma, p. 68-73

Carandini, A. (coord.) (2000). *Roma. Romolo, Remo e la fondazione della città (catàleg de l'exposició. Roma, Museo Nazionale Terme di Diocleziano, 8 de juny al 29 d'octubre del 2000)*. Electa Milano; Roma

Carandini, A. (2007). *Roma, il primo giorno*. Col. Robinson. Letture. GLF editori Laterza. Roma

Carandini, A. (2014). *La Fundación de Roma contada por Andrea Carandini*. Col. Arqueología (Bellaterra). Bellaterra. Barcelona

Cristofani, M. (coord.) (1990). *La grande Roma dei Tarquini. Catalogo della mostra (Roma, Palazzo delle Esposizioni, 12 giugno-30 settembre 1990)*. L'Erma di Bretschneider. Roma

Filippi, D. (2007-2008). «Dalla domus Regia al Foro. Depositi di fondazione e di obliterazione nella prima età regia» a Bartoloni, G.; Benedettini, M. G. (eds.). *Sepolti tra i vivi/Buried among the living. Evidenza ed interpretazione di contesti funerari in abitato, Convegno Internazionale (Roma, 26-29 aprile 2006)*. Scienze dell'Antichità 14. Università degli studi di Roma «La Sapienza». Roma, p. 617-638  
[https://www.academia.edu/4919053/Dalla\\_domus\\_Regia\\_al\\_Foro\\_depositi\\_di\\_fondazione\\_e\\_di\\_obliterazione\\_nel](https://www.academia.edu/4919053/Dalla_domus_Regia_al_Foro_depositi_di_fondazione_e_di_obliterazione_nel)

Fulminante, F. (2014). *The Urbanisation of Rome and Latium Vetus. From the Bronze Age to the Archaic Era*. Cambridge University Press. Cambridge, especialment «The City level: Rome from small Bronze Age village to the great city of the Archaic Age», p. 66-104

Martínez-Pinna, J. (2009). *La Monarquía romana arcaica*. Col. Instrumenta (Universitat de Barcelona). Publicacions i Edicions Universitat de Barcelona. Barcelona, si voleu aprofundir més en la part històrica de la monarquia etrusca

Pallottino, M. (1993). *Origini e storia primitiva di Roma*. Col. Orizzonti della storia. Rusconi. Milano

Torelli, M. (2007). «L'urbanistica di Roma regia e reppublicana» a Gros, P.; Torelli, M. (eds.). *Storia dell'urbanistica. Il mondo romano*. Col. Grandi opere (Laterza). GLF. Editoriale Laterza. Bari, p. 81-157, especialment subapartats «1. I primordi della città», p. 81-91, i «2. La "grande Roma" dei Tarquini», p. 92-106

## **2. L'expansió colonial de Roma a Itàlia i la constitució dels primers models de la ciutat romana**

Obres generals:

Berry, J. (2016). «Urbanization» a *A Companion to Roman Italy*. John Wiley & Sons, Ltd, p. 289-307. Amb accés des de la UAB a la Wiley Online Library:  
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118993125.ch15/summary>

Conventi, M. (2004). *Città romane di fondazione*. L'Erma di Bretschneider. Roma

Cooley, A. E. (coord.) (2016). *A Companion to Roman Italy*. John Wiley & Sons. Chichester. Amb accés des de la UAB a la Wiley Online Library: <http://onlinelibrary.wiley.com/book/10.1002/9781118993125>

Sommella, P. (1988). *Italia antica. L'urbanistica romana*. Guide allo studio della civiltà romana. Jouvence. Roma

Torelli, M. (2007). «L'Italia romana in età repubblicana» a Gros, P.; Torelli, M. (eds.). *Storia dell'urbanistica. Il mondoromano*. Grandi opere (Laterza). GLF. Editoriale Laterza. Bari, p. 158-198

**Alba Fucens:**

Liberatore, D. (2004). *Alba Fucens. Studi di storia e di topografia*. Edipuglia. Bari

Mertens, J. (coord.) (1969a). *Alba Fucens II. Rapports et études présentés par J. Mertens*. Etudes de philologie, d'archéologie et d'histoire anciennes. Centre belge de recherches archéologiques en Italie centrale et méridionale-Academia Belgica. Roma-Brussel-les

Mertens, J. (coord.) (1969b). *Alba Fucens I. Rapports et études présentés par J. Mertens*. Etudes de philologie, d'archéologie et d'histoire anciennes. Centre belge de recherches archéologiques en Italie centrale et méridionale-Academia Belgica. Roma-Brussel-les

#### **Bantia** (Banzi):

Giuseppe, H. d. (2009). «Un Romanus sacerdos evergete a Bantia. Contributi epigrafici e archeologici alla storia della città» a *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 169, p. 231-244.

[https://www.academia.edu/1342199/UN\\_ROMANIUS\\_SACERDOS\\_EVERGETE\\_A\\_BANTIA\\_CONTRIBUTI\\_EPIG](https://www.academia.edu/1342199/UN_ROMANIUS_SACERDOS_EVERGETE_A_BANTIA_CONTRIBUTI_EPIG)

#### **Brixia** (Brescia)

Rossi, F. (coord.) (2014). *Un luogo per gli dei. L'area del Capitolium a Brescia*. All'Insegna del Giglio. Florència

<https://www.bresciamusei.com/capitolium.asp>

#### **Cosa:**

Brown, F. E.; Lawrence, M. (1951). *Cosa I. History and topography*. American Academy in Rome. Roma

Brown, F. E.; Richardson, E.; Richardson Jr., L. (1960). *Cosa II. The temples of the Arx*. American Academy in Rome. Roma

Brown, F. E.; Richardson, E.; Richardson Jr., L. (1993). *Cosa III. The buildings of the forum: colony, municipium, and village*. American Academy in Rome. Roma

Fentress, E.; Perkins, P. (2016). «Cosa and the Ager Cosanus» a *A Companion to Roman Italy*. John Wiley & Sons, Ltd, p. 378-400. Amb accés des de la UAB a la Wiley Online Library:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118993125.ch19/pdf>

Dyson, S. L. (2013). «Cosa» a Evans, J. D. (ed.) *A Companion to the Archaeology of the Roman Republic*. Blackwell Publishing Ltd, p. 472-484. Amb accés des de la UAB a la Wiley Online Library:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118557129.ch30/pdf>

McCann, A. M. (2002). *The Roman Port and Fishery of Cosa. A short Guide*. American Academy in Rome. Roma

#### **Ostia:**

DeLaine, J. (2016). «Ostia» a *A Companion to Roman Italy*. John Wiley & Sons, Ltd, p. 417-438. Amb accés des de la UAB a la Wiley Online Library: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118993125.ch21/pdf>

Pavolini, C. (2006). *Ostia*. Col. Guide Archeologiche Laterza, 11. Editori Laterza. Roma-Bari

#### **Norba** (Norma Latina)

Quilici Gigli, S. (2012). «Norba. La topografia del sacro» a *Ostraka*, 2012, p. 411-419.

[https://www.academia.edu/14881034/Norba\\_la\\_topografia\\_del\\_sacro](https://www.academia.edu/14881034/Norba_la_topografia_del_sacro)

Quilici Gigli, S. (2014). «Edilizia privata medio-tardo repubblicana: documentazione da Norba» a Martínez, J. M. Á.; Nogales, T.; Rodà, I. (eds.). *Centro y Periferia en el Mundo Romano. Actas XVIII Congreso Internacional Arqueología Clásica*, vol. 2. Museo Nacional de Arte Romano. Mérida, p. 1055-1058.

Quilici Gigli, S. (coord.) (2016). *Norba. Edilizia privata e viabilità*. Atlante Tematico di Topografia Antica.



L'Erma di Bretschneider. Roma.

[https://www.academia.edu/31062648/Norba\\_-\\_Edilizia\\_privata\\_e\\_viabilit%C3%A0\\_ATLANTE\\_TEMATICO\\_DI\\_T](https://www.academia.edu/31062648/Norba_-_Edilizia_privata_e_viabilit%C3%A0_ATLANTE_TEMATICO_DI_T)

<http://www.anticanorba.com/>

Posidonia-Paestum:

Gualtieri, M. (2013). «Greeks, Lucanians and Romans at Poseidonia/Paestum (South Italy)» a Evans, J. D. (ed.) *A Companion to the Archaeology of the Roman Republic*. Blackwell Publishing Ltd, p. 369-386.

Greco, E.; Theodorescu, D.; Bragantini, I. (coords.) (1980-2008). *Poseidonia-Paestum*. École Française de Rome. Roma.

Greco, E. (2000). «Poseidonia-Paestum» a Vauchez, A. (ed.) *Lieux sacrés, lieux de culte, sanctuaries. Approches terminologiques, méthodologiques, historiques et monographiques*. École Française de Rome. Roma, p. 81-94. <https://www.academia.edu/3651303/Poseidonia-Paestum>

### 3. La ciutat i els seus components en època imperial romana

Obres generals:

Gros, Pierre (2001). *L'architecture romaine, du début du III<sup>e</sup> siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire*. Vol 1. Les monuments publics. Paris.

Gros, Pierre (2001). *L'architecture romaine, du début du III<sup>e</sup> siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire*. Vol. 2. Maisons, palais, villas et tombeaux. Paris.

El fòrum i els seus edificis públics: basílica, criptopòrtics

[\*Il Museo dei Fori Imperiali nei Mercati di Traiano\*](#). Milano : Electa ; Roma: Comune di Roma. Sovrintendenza ai beni culturali, 2007

Balty, Jean-Charles (1991). *Curia ordinis. Recherches d'architecture et d'urbanisme antique sur les curies provinciales du monde romain*. Bruxelles.

Etxebarria; Alaitz (2008). *Los foros romanos republicanos en la Italia centro-meridional tirrena: origen y evolución formal*. Madrid : Consejo Superior de Investigaciones Científicas; Roma : Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma.

Meneghini, Roberto (2009) *I Fori imperiali e i mercati di Traiano: storia e descrizione dei monumenti alla luce degli studi e degli scavi recenti*. Roma: Libreria dello stato

Macella

Holleran, Claire (2012). *Shopping in Ancient Rome. The Retail Trade in the Late Republic and the Principate*, Oxford: Oxford University Press

Torrecilla Aznar, Ana (2007). *Los macella en la hispania romana: estudio arquitectónico, funcional y simbólico*. Universidad Autónoma de Madrid. Departamento de Prehistoria y Arqueología. Tesis doctoral inédita. <https://repositorio.uam.es/handle/10486/3141>

Ungaro, Lucrezia; Del Moro, Maria Paola; Vitti, Massimo (cur.) (2010). Roma: Palombi

Carrers i serveis viaris

Alba, Miguel (2000). «Datos para la reconstrucción diacrónica del paisaje urbano de *Emerita*. Las calles porticadas desde la etapa romana a la visigoda» a *Mérida. Excavaciones arqueológicas 2000. Memoria*, 6, p. 371-396

Alba, Miguel (2001). «Apuntes sobre la red de aguas de Mérida en época romana» a Mérida. Ciudad y patrimonio. Revista de arqueología, arte y urbanismo, 5, p. 59-78

Ballet, Pascal; Dieudonné-Glad, Nadine; Saliou, Catherine (2008). La rue dans l'Antiquité. Définition, aménagement, devenir. Col. Archéologie & Culture. Presses Universitaires de Rennes (Poitiers, 7-9setembre 2006). Rennes

Desbordes, Jean-Michel; Loustaud, Jean-Pierre (1990). «Limoges (Haute-Vienne). Augustoriturum, Civitas Lemovicum» a Villes et agglomérations urbaines antiques du Sud-Ouest de la Gaule, p. 110-121

Favro, Diane (1994). «The Street Triumphant: The Urban Impact of Roman Triumphal Parades» a Çelik, Z.; Favro, D.; Ingersoll, R. (eds.). Streets. Critical perspectives on public space. University of California Press. Berkeley-London, p. 151-164

Hartnett, Jeremy (2003). Streets and Society in Roman Italy. Ph.D. University of Michigan

Hodge, Trevor A. (1992). «Urban distribution» a Roman aqueducts and water supply. Duckworth. Londres, p. 273-303

Jansen, Gemma C. M. (1998). «Systems for the disposal of waste and excreta in roman cities. The situation in Pompeii, Herculaneum and Ostia» a Dupré, X.; Remolà, J. A. (eds.). Sordes Urbis. La eliminación de residuos en la ciudad romana. Col. Bibliotheca Italica. Monografías de la Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma, 24. L'Erma di Bretschneider. Roma, p. 37-49

Jansen, Gemma C. M. (2000). «Urban water transport and distribution» a Wikander, Ö. E. (ed.) Handbook of ancient water technology. Brill. Leiden-Boston-Köln, p. 103-125

Robinson, O. F. (1992). «Streets and Throughfares» a Ancient Rome. City Planning and administration. Routledge. London-New York, p. 59-79

Romani, Núria (2012). Carrers i serveis viaris a les ciutats romanes del conventus Tarraconensis (s. II aC-VI dC). Evolució i tècniques constructives. Universitat Autònoma de Barcelona; Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

Saliou, Catherine (2002). «Le nettoyage des rues dans l'Antiquité: fragments de discours normatifs» a Ballet, P.; Cordier, P.; Dieudonné-Glad, N. (eds.). La ville et ses déchets dans le monde romain: Rebut et recyclages. Col. Archéologie et Historie Romaine, 10 (19-21 setembre 2002). Poitiers, p. 37-49

## Energia i sistemes d'elevació de l'aigua

Bonnin, Jacques (1984). L'eau dans l'antiquité. L'hydraulique avant notre ère. Col. Collection de la Direction des Études et Recherches d'Électricité de France, 47. Editions Eyrolles. Paris

Landels, J. G. (1978). Engineering in the Ancient World. University of California Press. Berkeley-Los Angeles

Tölle-Kastenbein, Renate (1990). Archeologia dell'acqua. La cultura idraulica nel mondo classico. Col. Biblioteca di archeologia. Longanesi & C. Milano, 278 p.

Wikander, Örjan (coord.) (2000). Handbook of ancient water technology. Brill. Leiden-Boston-Köln

## Programari

No hi ha programari específic per a l'assignatura.

## Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre.  
A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a

través d'aquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura